

YILI

1944

DERME

SAYI

14

Malatya Halkevi tarafından neşrolunan gayrimevkut Dergi

İÇİNDEKİLER

Önsöz	Melâhat SEZENER
Froydizm	Muhtar ERDEMER
Ülküye doğru (Şiir)	M. SEZENER
Tarihte Viranşehir	Bedri İZOL
Kalk yigitim (Şiir)	A. Nihad ASYA
Ruh hakkında	C. Tevfik SAYMEN
Tunca	M. ERDEMER
Malatya akşamları	M. SEZENER
Tarihte Malatya	Hüsnü TULUM
Güzellik ölçüsü	Hayri VURALKAN

Ö N S Ö Z

Uzun ve kısa aralarla yayın alanına çıkan Derme, bugün sevgili okuyucularına yeniden kavuşmanın ölçüstiz sevincini tatmış bulunuyor. Yalnız maddi güçlüklerden dolayı uzun ve devamlı bir ömre sahip bulunamayan dergimiz, bundan böyle sayın büyüklerimiz ve değerli arkadaşlarımızın yardımı ile düzenli bir şekilde çıkabilmek mutluluğuna erecektir.

Malatya Halkevinin yayınlamakta olduğu çeşitli broşür ve dergiler arasında hiç şüphesiz ki hâlâ (Derme) adını hatırlıyanlar vardır.

Birkaç sene evvel mütevazı bir kapak içinde çıkan fakat kısa bir zaman sonra cılız bir ırmak gibi kuruyan (Derme)mizi feyizli kaynaklarla besleyerek güzel fikirlerin, ince görüş ve duyuların, yurt için faydalı her türlü duygu hamlesinin taşıp köpürdüğü bir ümit çağlıyanı haline koymak azmindeyiz.

Bu pınar size (İnönü diyarı) olmakla öğünen Malatyanızın mahalli hususiyetlerinden parçalar, altıok meşalesinin gönüllerimizi ısıtan, bize kudret ve iman nefheden ışığından akisler, (Fırat)tan sesler, genç söğütlerin gölgelediği zümrüt bahçelerden ilhamlar getirecektir.

Derme, Kemalist duyuş ve inanışın yayıcısı, her şeyin üstündeki millî beraberliğimizin koruyucusu olgun kalemlerin özli eserleriyle sahifelerini değerlendirmek istegindedir. Aydın arkadaşlarımızın bu isteği aynı kuvvetle duymalarını arzularız.

Melâhat SEZENER

Froydizm ve Froyd'un Eserleri

Yazan: Muğtar ERDEMER

Froydizmin menşei telkin ruhiyatıdır. Evvelâ, (Nansi) mektebi mensuplarından Doktor (Brenhaym) ve (Babinski) isterinin uzviyet bozukluğundan ileri gelmeyip bir ruh hastalığı olduğunu, telkinle başlayıp ikna ile tedavi edildiğini gösterdiler. Froyd, ilk tesirleri onlardan aldı.

İsterinin, psikanaliz vasıtasile tedavisi ilk defa (Broyer) tarafından yapılmıştır. Psikanalizin esası, katartik yahut (Piyer Jane)nin tabirile (Ruhî boşalma)dır. Bu, adeta katolik rahiplerinin günah çıkartmalarına benzer ve gayri meşur şuur sahasına çıkarmaktan ibarettir. Froyd, gayri meşur hakkındaki keşiflerini isterikler üzerinde tatbik ettiği (Psikanaliz tedavi usulü) sayesinde elde etti. Oradan, isteriğin müptela olduğu (fikri sabit: saplantı)larla rüya arasındaki münasebeti araştırdı ve her ikisinde müşterek olan gayri meşur sebeplere intikal etti ve ondan sonra yanılmalar, sürçmeler şeklinde tezahür eden yövmi hayatın marazî ruhiyatını tetkika koyuldu.

(Froyd)un eserleri tetkikatını takip ettiği şeyrin aksine o'mak üzere neticelerden yukarıya doğru çıkar ve vasıl olduğu kanaatleri prensip olmak

üzere gösterip oradan tatbikata iner.

Eserlerini birer birer gözden geçirelim:

(Psikanalize methal): (Froyd)un ilk mühim eseridir. Burada müellif, gayri meşurun meydana çıkarılması şeklinde artık ilmi bir ruhiyat usulü halini alan ve alelâde b'r (Tedavi fenni) vasıtatı olmaktan çıkan psikanalizi tetkik eder. Ona göre gayri meşur ruhi hayat, başlıca şu hadiselerde kendini gösterir: İsteri, rüya, dalgınlık, yövmi hayatın marazî ruhiyatı. maaşeri ruhiyat... v. s.

Froyd, evvelâ marazî şekillerin mü-talaasından başlayarak sonra normallerine doğru yükselir. İsteriğin müztarip olduğu fikrisabitler, psikanaliz neticesinde onun gayri meşur ihtibaslarının eseri olduğu anlaşılır. Bu fikrisabitler, adeta gayri meşur temayüllerin, sembolleridir. Rüyanın hayallerini de Froyd, aynı surette tefsir etmiştir. Bu tafsilata girmezden evvel gayri meşurun müşterek ve umumi mekanizmasına nüfuz etmek lâzımdır.

(Froyd)a göre insanda iki nevisevki tabii mevcuttur.

1 — Ferdi sevki tabii, yahut muhafazai nefis.

2 — Nevi sevki tabii, yahut cinsiyet sevki tabiisi.

Bunlardan birincisi Froyd'un (Benlik şuuru) dediği şeyi meydana getirir. Bu iki nevi kudret arasında bir çarpışma vardır.

Nevi sevki tabisi, yahut cinsiyet hissi, intişar edicidir. Muhafazai nefis sevki tabisi, veya benlik şuuru ise bilakis saklayıcı ve toplayıcıdır. Binaenaleyh benlik şuuru, cinsiyet sevki tabisiine karşı bir nevi memnuniyet, (yasak) vazifesini görür. Bu suretle cinsi temayüller ve nevi sevki tabisiine ait bütün fiiller daha tahakkuk etmezden evvel diğerinin bendine çarparak haps edilir, geriye çevrilir. İşte, (Froyd)a göre bazı temayüllerin henüz daha şuur sahasına çıkmadan evvel bir maniaya uğrayarak geriye çevrilmesi ve teraküm etmesi (ihtibas: refoulement) hadisesidir. Gayri meşur ruhi hayat, işte bu ihtibasa uğramış temayüllerin meydana getirdikleri toplanmış (Potantiel) kuvvettir.

Froyda göre bu muhtebes temayüller dinamik ve mütemadiyen şuur sahasına çıkmağa müheyya kuvvet teşkil ederler. Fakat oraya çıkmalarına (Ene)nin sansör kuvveti manidir. O, adeta hangi temayüllerin memnu, hangilerinin mübah olduğunu ayırt eden bir tornike memuru gibidir. İnsanda nehi kudreti yani (Ene)nin sansör iktidarı devam ettiği müddetçe ihtibas tamamdır ve gayri meşurda haps edilmiş olan temayüller şuur sahasına çıkmak imkanını bulamazlar. Fakat (Ene)nin bu sansör iktidarı biraz gev-

şediği zamanlarda gayri meşur temayüller şuur sahasına çıkmaya başlarlar, bununla beraber onlar bu çıkış esnasında da yine (Müstear) bir halde yani tebdili kıyafet etmiş olarak görünürler. Buna gayri meşurun sembolleri ismini veriyor. Gayri meşurun sembolleri rüyada rüya hayalleri, (isteri)de sabit fikirler ve müphem hatıralar, ruhi tesallütler, [kara fikirler günlük hayatın marazi ruhiyatında yarılmalar, sürçmeler suretinde tezahür eder.

(Ene)nin sansör kuvveti bilhassa hastalık, uyku sıralarında gevşer. Hastalıkta sayıklarlar, heyezan, uykuda rüyalar gibi.

Froyd, rüyaların sembolizasyonu ve isteriklerin sabit fikirleri gibi gayri meşura ait müstear hayellere gayri meşurun (anti şambr: bölme odası) ismini veriyor.

Froyd'a göre psikanaliz isterigi gayri meşuruna musallat olan muhtebes temayüllerden kurtarmak ve onları şuur sahasına çıkararak kendisine ruh bir temizleme ve boşalma temin et mektir.

RÜYALAR İLMİ:

Froyd, bu isimdeki kitabında rüyaların tefsirini yapmaktadır. Ona göre bütün rüyalar katiyen tesadüfi olmayıp gayri meşurun muayyeniyetine tabi olur. Rüya, Froyda göre uyanıklık halinde tatbik eilememiş bir temayülün uyku esnasındaki sembolik tahakkukudur. Fakat bu tahakkuk sembo-

vasıtasile olduğu için birden bire ne olduğu anlaşılamaz. Bunun için rüya-nın hayellerini tefsir etmek lâzımdır. Froyd, rüya hayellerinin tesadüfi olmadığını ve onlarda herbirinin muayyen bir gayri meşur temayüle teka-bül ettiğini gösterir. Froyd'un talebe-leri rüya tefsirleri hususunda çok mü-balâğa ve ifrata varmışlardır.

YÖVMİ HAYATIN MARAZI RUHİYETİ:

Froyd, aynı usulü bu isimdeki ki-tabında, günlük hayatın kendi zama-nına kadar tamamen tesadüfe atfedilen bir takım müphem hadiselerine de tatbik etmektedir. Bunların başlı-caları (sürçmeler ve yanlışlar) ismi-ni verdiği hadiselerdir.

İmla yanlışları, kelime unutmaları, dalgınlık v. s. suretinde tezahür ede-rek hiç bir esaslı ruhi hastalığa mer-but olmayan bu zararsız hadiselerin de köklerini O, gayri meşur tema-yüller ve ihtibaslarda bulmak'ca ve onları da diğerleri gibi psikanaliz va-sıtasile tahlil etmektedir.

MAŞERİ RUHİYAT VE (ENE)NİN TAHLİLİ:

Froyd, bu isimdeki kitabında usu-lünü daha ileriye götürerek maşeri ruhiyat ve cemiyetin menşesine ait hadiselere tatbik etmiştir. Evvela mua-sır cemiyette kilise ordunun teşekkül ve bünyelerinde cinsi temayyüllerin rolünü göstermiştir. Ona göre, kilise

ve orduya kadın giremez ve kati bir surette bir memnuniyet hayatı yaşa-nır. Bunlar Froyd'un sansör, ihtibas hakkındaki fikirlerinin teyid edecek hadiselerdir.

TOTEM VE TABU:

Froyd, bu kitabında iptidai cemi-yetlerin kablemantıki olan itikatlarını da gayri meşur ve psikanaliz vasıtasile izaha çalışmaktadır. Ona göre (Tabu), yani dokunulması ve yenilmesi mem-nu addedilen mukaddes nebat ve hayvanların, mevcudiyeti iptidailerde-ki gayri meşur cinsi ihtibas'ların bir nevi sembolizasyonudur. Böylece, ta-bu addedilen mukaddes hayvanın, muayyen bir merasım gününde kesilerek yenilmesi de çocukların babaya karşı duydukları gayri meşur nefret hissinin sembolik bir tezahürü olarak gösterilmektedir.

ÇOCUK C'NSİYETİ:

Froyd'a göre yukardan beri gördü-ğümüz gayri meşur ihtibasları ve cin-siyet sevki tabiisinin kökleri çocuk-luk hayatında başlar. Eskiden zanne-dildiği gibi O, cinsiyetin yalnız bu-lûğdan sonra doğduğuna kani de-ğildir. Çocukta cinsi temayüller çok kü-çük yaşında enbubei hazmiyede tekâ-süf eder. Çocukta mevcut olan meme emme temayülü bunun ilk tezahürü-dür. Çocuk ilk defa cinsi temayülü kendisine en yakın olan anasına karşı duyar ve bunun tabii neticesi olarak

babasını kıskanır ve ona karşı muhabbet ve nefretle karışık bir his besler ki Froyd bu mürekkep ve garip hisse (AMBİVALANS hissi) diyor.

Froyda göre, bütün bu temayüller çocukta tamamen gayrı meşur bir halde olup onların bu mürekkep tezahürüne ÖDİP mudilesi) diyor. Malûm olduğu üzere Yunan mitolojisinde (ÖDİP) babasını öldürerek bilmeksizin annesile evlenmişti. Aynı surette çocuk hayatı ruhiyesinde de Ödip mudilesinin hâkim bir rol oynadığı iddia ediliyor.

Froyda göre, çocukta cinsiyet evvelâ muayyen bir yaşa kadar tatmin

sahası bulamıyarak kendine çevrilmiş yani bir (Hedonizm) halindedir. Eski Yunan hikâyelerine göre (Hedon), kendi kendine aşık olan ve suda kendi haylini temaşa eden insan olarak anlatılır. Çocukda da ilk cinsi temayül hedonist bir tatmin bulur ve bu da (homoseksüalite)yi meydana getirir. Fakat, bu da normal şeklinde henüz gayrı meşur bir haldedir, ve sonradan meydana çıkar. Ancak, çocukda ruhî ve hayatî kudret inkişaf ederek çocuk cinsiyeti mütecaviz faal bir hal aldıktan sonrdırki cinsi temayül dişiye teveccüh etmeye başlar.

MUHTAR ERDEMER

ÜLKÜYE DOĞRU

*Sen milletin hisnine agâh olan ersin,
Türkün bütün âmâlini bir anda sezersin.
Kalpler seni minnetle derinden anar elbet,
Yüksek adının tev, emidir saygı, muhabbet...*

*Mağrur dağı, zümrüt ovası senden eserdir;
Kurtarmağa andığının ülke bu yerdir.
Zümrüt avarlar menkibeni anlatır hâlâ,
Kimdir o ilâhi zaferin mübdii sima ?*

*Azmin, gidişin, yurt sevişin hep bize örnek,
Senden bir anış kuştaki, bûlbûldeki âhenk ...
Göklerdeki yıldızları ben pâyine serssem,
İzah edemem vasfını aczimle ne dersem ...*

*Milyonla yürek hep bunu ândıkça ferahlar,
Milli Şefimiz İnönü her müşkülü sağlar.
Varol, yaşa ey gönlümüzün nuru, süpuru,
Ardında bu millet gidecek ülküye doğru.*

MELÂHAT SEZENER

Tarihte (Viranşehir), Doğanşehir

Bedri İZOL

Doğanşehir nahiyesinin, Romalılar devrinden evvelki zamanlarına ait tarihsel hayatı henüz tamamiye aydın değildir. Buranın tarihi hayatını, Selçukiler ve nihayet Romalılar devrine kadar götürebiliyoruz. Malatya öyle değil. O, her tarihsel devrin hayatına karışmıştır. Malatyanın Doğan şehirle olan münasebatına ve yakınlığına bakarak, her ikisinin aynı hadiseleri yaşamış ve aynı mukadderata tabi olmuş bulunmalarına ihtimal vermek doğru olamaz, Malatya başlı başına bir tarihtir. Doğanşehir ise bu uzun tarihin ancak bir küçük safhasını teşkil eder.

Doğanşehir, Romalılar devrinde yaptırılan, sonraları harap olan ve fakat Selçukiler zamanında tekrar ihya edilen bir sur içinde küçük bir kasaba idi. Buranın tarihi hayatını Peygamber Nuh zamanına kadar uzatan bazı rivayetler varsada bunlar müsbet ve tarihi vakalara dayanmamaktadır.

Romalılar devrinde askeri bakımdan Doğanşehir, bir ileri karakol vazifesi gördüğü için önemli bir yer telakki edilmiştir. Saniyen Romanın, putperestlik ile hristiyanlık arasında çalkandığı devirlerde, henüz Anadolu'nun hristiyanlığı kabul etmemiş olmasından bazı dindar rahipler, durmadan Anadolu'nun içlerine gönderiliyorlardı. Bunlardan birinin de Doğanşehirde bulunduğu bugün harabesiyle karşılaştığımız bir kilisenin mevcudiyetile anlaşılmaktadır. Demekki Romalılar devrinde Doğanşehir, hem askeri ve hem de dinî bakım-

dan ufak bir merkez halinde bulunuyordu. Mahallinde yaptığım tahkikat elyevm burada bir kilise harabesinin mevcudiyeti, Doğanşehirin ufak dinî bir merkez olduğu kanaatini te'yid etmektedir. Mevzu bahis kilise harabesi nahiye merkezinin içindedir. Ve yalnız şarka müteveccih olan kapısının üzerindeki müsellesi kemer kısmı mevcuttur.

Buranın İslamiyetten sonra istila edilerek tahrip edildiği anlaşılmaktadır. Uzun müddet bir harabe halinde kalan Doğanşehirin, nihayet Selçukilerin Anadolu'da genişlemeye ve Selçuk imparatorluğunu te'sise muvaffak oldukları zamanlarda yeniden önem kazandığını görüyoruz. Selçuk hükümdarlarından Gıyasüddin Keyhüsrev'in ölümünden sonra oğlu İzzüddin Keykavüs, Malatyada ve daha sonra Kayseri de icrayı hükümet ettiği sıralarda rahatsızlaşmış ve kendisine Doğanşehirde kalması tavsiye edilmişti. İzzüddin Keykavüs'ün Doğanşehirde gelmiş bulunması, buranın yeniden tanzim ve ihyasına bir vesile teşkil etmiştir.

İzzüddin Keykavüs, Babasının vefatı üzerine Kayseriye gitmiş ve bilahare da Konyaya giderek Selçuk hükümdarlığını eline almış ve bir istikrar te'minine muvaffak olmuştu. Daha bir çok yerleri memalikine ilhak etmiye muvaffak olan İzzüddin Keykavüs, E-yüplü Salahaddin'in oğlu Meliki Zahir Gazinin ölümünden sonra çocuğunun elinde kalmış olan Şam ülkesini zabtetmek istemişti. Fakat Meliki Zahir

Gazinin oğlunun dayısı bulunan Elce-zire hükümdarı Melik Eşref, oynadığı bir oyunla Şamın istilasını önlemeye muvaffak oldu. Beylerinin kendisine ihanet ettiğini sanan İzzüddin Keykavüs, Elbistana geldi ve burada beylerini katına çağırarak, onların tanrı adına ant içmelerine bakmıyarak hepsini bir dama hapsederek yakdırdı. Fakat bu hadiseden sonra, yaptıklarına peşiman olan hükümdar evvelce gördüğü sevgi ve saygıyı göremez oldu. Bu yaptığı uğursuz işin cezasını verem hastalığına yakalanmak suretiyle çekti. Nihayet Sivas'a geldi. Hekimler orada kendisini tedaviye başlادılarsa da Sivas'ın havası hükümdara iyi gelmediğinden Viranşehir'e gitmesini sağlık verdiler. O zamanlar burası havasının güzelliği ve sularının tatlılığı ile ün almış bir yerdi. İzzüddin Keykavüs, Doğanşehir'e gelmişse de iyileşmiyerek burada (1219-616) tarihinde vefat etmiştir. Cenazesi, evvelce Sivasta yaptırılmış olduğu darüşşifa avlusundaki hususi merkadine defnolunmuştur.

Şu kısa izahattan da anlaşılacağı üzere Doğanşehir, ikinci defa harabiyetten kurtarılarak bir mamure haline getirilmişti. Romalılardan kalma harap sur, yeniden tanzim ve inşa edilmiş ve eski Malatyada olduğu gibi hariçle münasebatı te'sis için dört cihete dört büyük kapı konulmuştu, ve ayrıca içerde bir de iç kale inşa edilmişti. Hükümdar ve tevabiinin bulunduğu bu iç kalenin ve sur'un şimdi yalnız temellerile karşılaşmaktayız.

Selçuk imperatorluğundan sonra, bu-

ranın yine metruk bir halde kaldığı anlaşıyor. Osmanlılar zamanında Doğanşehirin bir yangın neticesinde harabe haline geldiği, oraya yer'leştirilen muhacirlerin ifadelerinden anlaşılmıştır. 68 sene evvel Karstan getirilerek buraya yerleştirilen muhacirler, yangın asarını tam olarak müşahade ettiklerini belirtmişlerdir. Bu son tahribattan son'a uzun müddet hali kalan Doğanşehirin, bir çok vahşi hayvanlara melce' olduğu da anlaşılmıştır.

Bir kaç sene evvel, halk tarafından kireç kuyusu kazılırken iç kale kısmına tesadüf eden bir mahalde, Selçuk devrine ait bir Hamamın zemin kısmıyla, kurnaları görülmüştür. Ayıca bu gün yapılmış olan yeni caminin bitişğinde Selçukiler tarafından inşa olunmuş bir caminin mevcudiyetini haber veren temeller ve bazı kitabeler görülmüşse de, şimdi bunların yerinde yeller esmektedir. Muhakkak olan bir şey varsa o da Doğanşehirin, gerek Romalılar ve gerekse Selçukiler devrinde mühim tarihi hadiseler sahne olmuş bir yer bulunmasıdır. Bilhassa Selçuklular zamanında fevkalâde rağbet gördüğü ve iyi bir imara tabi tutulduğu anlaşılmaktadır. Ne yazık ki, bu güzel ve tarihi belde o kadar tahrip edilmiştir ki bugün bile ne olduğu, (köy mü, nahiye mi, harabe mi) belli değildir. Yıkıcı insan oğlu bu güzel eseri de mahvetmiş, Selçuk Türklerine ait zengin varlıkları, onun önemli eserleriyle birlikte insaf-ızca, gaddarca yere sermiştir.

BEDKİ İZOL

KALK YİĞİTİMİ

Yazan: Atif Nihad ASYA

Kalk yiğitim, yine dağbaşını duman aldı . . .
Parçalandı bir kıtanın toprakları,
Aslan payını aslan olmıyan aldı;
Kalk yiğitim, yine dağbaşını duman aldı.

Tulgalı, tulgasız başlar alayı . . .
Kanatlı, kanatsız kuşlar , . .
Aşılmamış dağlar, çıkılmamış yokuşlar . . .

Dağları, taşları, akar sularıyla
Şu tanıdık toprakta
Bir büyük dünya parçası
Fatihini aramakta.

Dünyayı ahretten ayıran
Duvarları yık ta gel;
Ay doğar gibi, gün doğar gibi,
Şu kızıl ufuktan çık ta gel !

Kalk yiğitim, yine dağbaşını duman aldı . . .
Parçalandı bir kıtanın toprakları,
Aslan payını aslan olmıyan aldı . . .
Kalk yiğitim yine dağbaşını duman aldı . . .

Ruh hakkında küçük bir konuşma

Yazan: Celâl Tevfik SAYMEN

Hayat prensiplerinin mahiyeti hakkında hangimizin esaslı, müsbet bir fikri var? Alman Walter, İngiliz Braun, Fransız Bichot şöhretlerini tehlikeye koyarak bunu iza-ha yeltendiler. Bunlar hadise ve tezahürle-rin heyeti umumiyesini ihate eden meçhu-lun eski Makdonyalıları ait itikadlara isti-nad eden bir mantıkla halledilebileceği fik-rine saplandılar.

Bu itikada nazaren insan yapısı ruh, cisim, fikir dedikleri bir sacayak üstünde yaşar. Bunlardan hiç biri ayrı ayrı kabili izah olmamakla beraber cisim maddi bir manzaraya malik olduğu için onun hareket-leri, vasıf ve karakteri daha kolaylıkla tâ-kip edilebilir. Diğerlerinin mahiyeti ancak vucuda getirdikleri tezahürlerle tahdid ve tavsif edilebilir. İnsanlardan madenlere va-rıncaya kadar aradaki hayvan ve nebat cinslerinin hususiyetlerini tetkik edecek olursak bunların basit değil, mürekkep bir varlık oldukları ve gözle görülen tezahüri şekillerden gayrı bazı şeylere malik olduk-ları anlaşılır: Hareket, faaliyet, gaye, mu-hakeme gibi . . .

Kimyevî imtizac ve inhilâller neticesin-de maden cüzü ferdlerinin hareket etmedik-lerini iddia edemeyiz. İki ayrı madenin meselâ: hidrojenle oksijenin birbirine karış-ması suyu vücuda getirirken kendisine gö-re bir hareket kanununa tabidir. Bazı ma-denlerin ise sözü geçen teamüller netice-sinde hasıl ettikleri hareket, aynı zamanda bir faaliyete ve hatta gayeye matuf olur ve bundan hararet, ışık, cazibe vucuda gelir. Her hangi bir çelik parçasına verilen su, yahut elektrik cereyanı onu mıknatısı bir karaktere irca eder. Madenlerde beliren bu vaziyeti en küçük bir tecrübe, gözümüzün

önüne parlak bir sarahatla koyuyor. Bu tecrübe esnasında birbirleri'e birleşen veya-hut birbirinden ayrılan cüzü ferdlerin her-birine ayrı ayrı dikkat edersek bunların o aralık birbir uzviyet iktisap ettiklerini, yani canlı birer mahlukmuş gibi sağa sola git-tiklerini müşahede ederiz. Hareket ve faa-liyet diye tavsif edeceğimiz bu kıvıldama-ların bazen bir gayeleri de olmakta, ışık sıcaklık veya elektrik verici bir hal vucud bulmaktadır. Bu tezahürlerde belki duygu-lanma dediğimiz vasf da bulunabilir. Baru-tun ateşe, tazyika karşı teessür kabiliyeti, ihtimal ki kendine mahsus bir tehassüs kabiliyetinin tezahürüdür. Fakat bu bizim duygularımıza benzemediği için hiç bir zaman farkına varamayız. Nitekim ruhiyat kitaplarında kendini başkasının vaziyetine koyarak aynı şuur hallerini kendi şuurun-da canlandırmadıkça başkasının ruhî yapı-sını anlamak mümkün olmadığı yazılıdır. Bu hal ekseriya hayvan psikolojisini tet-kik eden tecrübecileri pek müşkül vaziyeye sokmaktadır. Zira tecrübeyi yapan mevzuu müşahede altına alırken kendini mümkün olduğu kadar onun yerine koy-maya, onun da duyduğunu duymağa çalışır. Kendimizi aynı vaziyete aynı şartlar altına koyup şuurumuzda geçenleri anlama-ğa çalışırsak hayvanın o vaziyetteki şuurunu anlıyamayınca aksülamellerine dikkat ederiz. Bunlar bizim aksülamellerimizin aynı ise onun aynı vaziyette neler duyduğunu bilebiliriz. Bununla beraber insan aksüla-melleriyle hayvan aksülamelleri arasında o kadar bariz farklar vardır ki bu tarzda bir mümaseletle hayvanın şuuruna nüfuz etme-ye imkân yoktur.

Bu hal hayvanlarda şuur var mıdır? yok-mudur? meselesini ortaya çıkardı. Bazıları

insanda bile şuur olmadığını iddia edecek derecede ileri atıldı. Diğer cihetten bir çok alimler iptidai hayvanlara şuur atfedilmesini esassız buldular. İşi halletmek için şuurun mevcudiyetini gösterecek miyarlar bulmaya, iptidai hayvanlardan başlayarak yukarıya doğru bu miyarları tatbika ve şuurun nerde başladığını göstermeğe çalıştılar, miyarların kabul edilmesinde şüphesiz, mü-maselet yolundan istifadeyi düşündüler. İnsanın muayyen bir vaziyet karşısında yapacağı aksülamelleri yapan hayvanlara şuur izafe ettiler.

Madenlere gelince: bunlara karşı kullanılacak hiç bir nevi âlet ve vasıtaya henüz insan eli değmemiş olduğundan bunların camidliğine bakarak cansız, hareketsiz, ruh-suz olduklarına kanaat getirmişizdir.

Bicnor, mevzuun bu taraflarını muhakeme ederek diyor ki :

«Canlı olarak ele aldığımız mevcudu tetkik edelim. Buna canlılık yani hareket kabiliyetini veren sebepleri gözden geçirelim. Başta Milieu yani vasati mütenasip gelir. Ana rahmine düşen nutfanın bizim gibi canlı, hareketli, muhakemeli, iradeli bir insan olabilmesi için kaç türlü vasati mütenasip geçirdiğini hepimiz biliyoruz: Muayyen sıcaklık, muayyen gıda, muayyen besleme ve yetiştirme şartları...»

Tıpkı bunun gibi kâinattaki mevcudların buhardan sulp, sulptan buhar, sıcaklık ve infilak vücuda getirmesi için onların muhtaç olduğu milieuleri hazırlamak lazımdır. İnsan birdenbire gayıp oluveren hayat şartlarından mahrum kalmakla nasıl cansızlaşıveriyorsa bizce uzun sayılan bir müddet zarfında harekete, faaliyete sevk edici

şartlardan mahrum kaldıkları içindir ki madenler gözümüze cansız, hareketsiz görünüyorlar. Kömür ocaklarında kendiliğinden hasıl oluvermiş grizo gazları ancak orada teessüs etmiş bir vasati mütenasibin doğurmasıdır Tecrübe ile görüyoruz ki bazı cisimlerde elektrik, miknatis gibi bazı istidatlar, bunlardan bir kaçının bir araya gelmesile kendini gösteriyor, Tıpkı insan vücudunda toplanan uzvi ve madeni hüceyratın bir araya gelmekle hareket, faaliyet, gaye ve muhakeme vücuda getirmesi gibi...

Şimdi bir kimyevi maddenin inhilâl ve terekübünden ortaya çıkan muhtelif tezahürler bize hayat sırrının ilk ve küçük bir ip ucunu veriyor diyebiliriz.

Ruh, şu vasati mütenasip dediğimiz şey midir? O ise nasıl oluyor da gözümüze görünmüyor. Mahiyetini ancak tezahürleriyle anlıyoruz. O maddî değildir. Gözle görünmez fakat tesirleri barizdir, inkâr edilemez, ele geçmez. Üç buuttan hiç biri onda mevcut değildir. Bununla beraber maddi cisimler üzerine tesiri vardır,

Bazılarının; ruhtan ruha aksedene ve mahiyeti ruh kadar meçhul kalan teessürlerin asıllarını her hangi bir maddi nesneye icra ederek o şekilde muhakeme etmek hususundaki iddialarını olduğu gibi kabul etmek mümkün olmuyor. Çünkü gözümüzün önüne üç budile dikiliveren cisimlerle birlikte yine belki aynı derecede var ve ehemmiyetli olan bir şey mevcuttur. O şey biz ruh diyoruz. İhtimal ki bu, en güzel vasatı ve en bariz tezahür farkını insan vücudunda bulmuştur. Lâkin cansız dediğimiz şeyde bunun vücudunu külliye inkâr etmek hakkına malikmiyiz? Bilmiyorum...

CELÂL TEVFIK SAYMEN

ESKİ TAHASSÜSLER**T U N C A**

Yazan : Muhtar ERDEMER

*Sakin uyuyan nazlı melekler gibi Tunca
Hicranlı akar çırpınarak akşam olunca
Aşklar ve emeller sararıp böyle solunca
Gözler yine dalgın seni sahilde ararlar;*

*Hırçın, asabi dalgaların raksi medidi
Bir neş'eli rüya gibi perran ve derindi
Aheste güneşler süzülüp Tuncaya indi,
Gözler yine dalgın seni sahilde ararlar.*

Malatya Akşamları

Yazan: Melâhat SEZENER

Sırtını Beydağının muhteşem yamaçlarına dayıyarak geniş düzlüklere doğru uzayan Malatya ufkunda güneş batıyor, Kızıl bulutlarla süslü gökyüzünde nerde ise gecenin ilk yıldızı doğacak. Torosların üstünden gelen tatlı bir rüzgâr, ucsuz bucaksız kaysı bahçelerinde oyalı yemenilerini savurarak dolaşan, kınalı parmaklarıyla kabuk yaran, çekirdek kıran yurt kızlarının sümbül perçemlerini okşuyor. Buram buram hayat tüten yeşil düzlüklerde başıboş bir at gibi koşuyor rüzgâr... Dermenin eflâtun suları köpüklendi... akşam yelinin temasile ürperti, harelendi... deminki pembe çizgiler kurşuni bir dumanla örtüldü... renkler morlaştı, ipek dallar yandı, korlaştı. Akşam, Dermeyi sihirli bir cennet ırmağına benzetii... Bin renkle titrenen, her an değişen nurlu ışık oyuniariyle çeşitli mân'alar alan, bazan kızıl akislerle dolan, bazan mor zambaklarla gölgenen bir hayal pınarı oldu Derme... Geniş caddelerde ayak sesleri azaldı... sokaklar tenhalaştı... esmer bulutlarla örtülü gökten görünmez zerrelere halinde dökülüyor karanlık... Ufuklar darlaştı... renkler, şekiller seçilmez oldu.

Uzaklardan yavaş yavaş bize doğru yaklaşan ince bir çingrak sesi... Gittikçe daha iyi duyulan hisilti ile akşamın sükununu bozuyor. Küçük ayaklardan kalkan toz bulutu pencerelere doğru yükseldi. Kuzu meleyişleri, inek böğürmeleri ortalığı deldurdu. Gecenin sessizliği içinde bu günahsız canlılar kafilesi birbirine sokularak uzaklaştı, yavaş yavaş kayboldu.

Ay ışığı, geniş gölgelerle örtülü dutlukları, bir masal bahçesi haline koyuyor... Solgun bir ışık halinde çit kenarlarında zükselen kaysı yığınları üzerinde titriyor. Bağ damında kara gözlü, ince örgülü kızlar içli köfte haşlıyor, tahta havanlarda hazırladıkları cacığın sarmusağını dövüyorlar. Sergilerde esmer delikanlılar şehriyeli bulgur pilavını kaşıyorlar. Güzel sesli bir genç, kimbilir hangi tesellisiz dertle yanan kalbini parmaklarına takmış, bağlamasını dile getiriyor. Bu tatlı ahenk, bu ağıltan, hıçkıran nağme; yeşil düzlüklerde koşarak, esmer boşlukları aşarak, her duyan gönülde bir akis, gözlerde yaş, dudaklarda titreyiş, ruhta ürperiş bırakarak gecenin esrarlı bağrına süzülüyor.

"Dolanırım peşinde
Yanayım ateşinde...
O tatlı güllüğünde
Şimşekler çakan Ayşem.

Ak dolağı oyalı,
Yumuk eller kınalı;
Acap kime sevdalı
Gün gibi bakan Ayşem ?

Gözleri gök, çakırdır,
Al yanağı çukurdur,
Dilleri pek şekerdir
Fesliyen takan Ayşem.

Tezce murada ersem,
Yasemin kola girsem,
Her gece düşte görsem
Teni gül kokan Ayşem..

GÜZELLİK ÖLÇÜSÜ

Yazan : Hayri VURALKAN

Bu yazımla güzelliğin Estetikte veya Felsefedeki tarifleriyle meşgul olmayacağım. Ancak gördüğümüz bir sanat eserinde yahut dinlediğimiz bir müzik parçasındaki kıymet hükümlerimizi tebarüz ettirmeğe çalışacağım.

Eğer alafranga müziği beğenmiyorsa onun hakkında ufak da olsa bir bilgimiz olmadığıdır içindir. Asırlarca üzerinde işlenmiş ve çok dahiler yetiştirmiş olan bu musikinin her hangi nevine ait bir parçanın manasını, kısa hikâyesini, parçadaki kısımların temin [1] nerelerde değiştiğini, meselâ : bir senfoninin kaç kısımdan müteşekkil bulunduğunu, yazar bestekârının kim olduğunu bilirsek yalnız gürültüden ibaret gibi zannettiğimiz bu güzel müziğin inceliğini az çok anlar, Millî musikimiz yanında ona da bir yer vermiş oluruz. Bilhassa garp müziğinin klasik kısmıyla aramızda bir yakınlık temin edilirse onun Alaturkanın mevsimlik şarkıları gibi modasının geçici olmadığını, her dinleyişimizde ayrı bir bedii heyecan duyduğumuzu his eder, daima güzel olduğuna hüküm veririz.

Resim de müzik gibidir. Bazan müzede, sergide veya herhangi bir yerde gördüğümüz eser karşısında durur; (Ne güzel tablo tıpkı fotoğraf gibi deriz) Bu takdîrî sözler bizim fotoğrafla resim arasındaki bariz farkı bilmediğimize delâlet eder. Objektif eşyayı Mihanikî olarak aynen alır. Halbuki sanatkar gördüğünü kopya eden değil bir manzara veya model karşısında heyecana gelen kendi duygularını da eserine katabilen adam demektir.

[1] Tem : Bir müzik parçasındaki ana melodi demektir. Öyle ki bütün parça bunun etrafında döner.

Sanatkar dediğimiz bu canlı varlığın fırçası bazan bize geçmiş tarihin bir sahnesini yaşatır. Başka bir gün etrafımızdaki manzarayı okada güzel renk, ışık, gölge oyunlarıyla resmeder. Eserini seyrettiğimiz zaman etrafımızda daima gördüğümüz bu şeylerdeki ince ve manalı güzelliğin neden farkına varmadığımıza hayret ederiz.

Hulasa şunu söylemek lâzımgelirse : Sanatkarla fotoğraf makinası daima ayrı kalacaktır. Esasen bu iki şeyin mukayeseşi bile doğru olmaz. Yalnız son senelerde Renkli fotoğrafçılığın pek fazla ilerlemesi bir çoklarımızı tereddüde düşürdüğünden bu noktayı kaydetmeyi faydalı buldum.

Eğer bir gün makinanın karanlık kutusuna bir kalp ve bir dimağ ilâve etmek imkânı bulunursa belki o zaman sanatkarın elile yaptığı tabloya yaklaşılmış olur. Ancak Klasik devirler dediğimiz 16, 17, 18 nci asırlarda fotoğraf bilinmediğinden sanatkar çok büyük sabırla modelini bir terzi gibi ölçüyor veya bir oya gibi en ince teferruatına kadar işliyordu, Fakat yine eserlerine duyguları hakimdi.

Seyrettiğimiz tabloda izahına çalışacağım şu birkaç noktayı bilir, ararsak hükmümüzü birdenbire vermeyiz. Eğer eser hoşumuza gitmişse onun karşısında heyecanlarımızı anlayışımız da tercüman olur. Bahsedeceğim bu bilgiler her ne kadar nazari kalacaksa da faydalı olacağı ümidindayım.

I - Composition (Kompozisyon) tablodaki şekillerin tertibi ve terkibi demektir Meselâ : başın haddinden fazla küçük veya tuvalden [1] taşacak derecede büyük çizilmesi, resmin içerisinde bir insan grubu

[1] Tuval : Resmin üzerine yapıldığı muşamba demektir.

varsa bunun küme halinde Tuvalin bir kenarına yahut köşesine konulması suretile seyircinin ruhunu sikan büyük boşlukların bırakılması. Yine bir manzara resminde semaya hiç yer verilmemesi (müstesna ahvalde olabilir.) Ve buna benzer kusurlar eserde Kompozision bozukluğuna delâlet eder.

II - Renk armonisi; Resimde renklerin ağıngi demektir. Bir tabloda renkler ekseriya muhtelif yerlerde ve ayrı tonlarda tekrar edilir. Öyleki ; tek başına çok parlak veya çok koyu bir renk konulup seyircinin nazarlarının merkezi sikleti o noktaya toplanmaz. Eğer tablonun heyeti umumiyesi nin rengi bir anda mutalâa edilebiliyorsa renk armonisi var demektir.

III - Derinlik : Buna resimde iki şeyle muvaffak olunur.

a - Sıcak ve soğuk renklerin yerinde kullanılması [1]

b - Perspektif kaidelerine tamamilе uy-mak suretile [2]

Düz olduğuna şüphemiz olmıyan kağıt yahut tuval üzerine kilometrelerce uzayan nihayet ufukla birleşen bir manzarayı gayritabiiliğe, meydan vermeden seyrettirmeye muktedir olan sanatkar, bu iki mühim noktayı daima göz önünde tutar en ufak hata tabloda bazan çok fena görülür ve büyük bir manasızlığa sebep olabilir.

IV - Hareket : Resimde koşan, duran veya herhangi bir hareket halinde gösterilmek istenilen şekillere bu vaziyetlerin tam manasile verilerek ifade edilmiş olmasıdır.

[1] Esas yedi renkten : (Kırmızı, turuncu, sarı) ya sıcak renk denilir ve bunlar ekseriya yakın için kullanılır. (Mor, mavi) ye soğuk renk denilir. Uzaklığı göstermiye yararlar. Geriye kalan (kah- ve rengi, yeşil) yeşil mutavassıt renk olarak vassıflandırılır ve bunların muhtelif tonlarına tablonun her yerinde raslanır.

[2] Perspektiv : Evvelce dilimize Fenalmenazır diye geçmişti. Eşyanın uzaktan görünüşü yani uzaktaki şekillerin küçük, yakındakilerin büyük gösterilmesi.

Hareket tabloda canlılığında temin eder. Şöyle bir hikâye anlatırlar : Bir ressamın eserlerine arkadaşları daima hareketsiz olduğunu söylerlermiş. Bu inanmadığı tenkitlere iyice canı sıkılan sanatkar atelyesine bir müzik heyeti getirterek modellerinin oynar zıplar vaziyette resimlerini yapmış. Arkadaşları bu son tablolarında gördükten sonra (maalesef yine eserlerinizde hareket yoktur) demişler. Bu kısa hikâyeden resimde esas şeyin mevzuunu ifade edebilmek olduğunu anlıyoruz. Hareket bize aynı zamanda sanatkarın desenindeki kudret ve kuvveti de gösterir. Bu dört mühim noktayı muhtelif eserlerde göstermek tetkik etmek imkânı olsa o zaman daha vazih ve kolay anlatmak mümkün olurdu.

19 ncü yüz yılın yarısındanberi tekâmül eden bir hay'lı sanat cereyanları, sanat alemini o kadar çeşitli vaziyete koymuştur ki bu hususta herhangi bir fikir vermek pek çok misallere, uzun izahlara ve tetkiklere muhtaçtır.

Bir insana güzel diyorsak çirkinini bildiğimiz içindir. Yani son gördüğümüzü ilk gördüklerimizle mukayese ediyor, ona göre kanaatımızı söylüyoruz demektir.

Hayatında hiç renkli tablo seyretmemiş bir insan ilk karşılaştığı eserin güzelliğe ve ya çirkinliği hakkında hüküm yürütmeğe kalkarsa bu kanaatında aldanır. Zira evvelce söylediğim gibi hyaalinde kendisine mukayese imkânı verecek olan bir eserin izleri bulunmadığı gibi herhangi bir bilgiye de sahip değildir.

Nasılki alafranga müziği sevmek veya anlıyabilmek için az çok bilgi ile beraber fazla dinlemek lâzımsa bir sanat eseri karşısında da bedii his ve heyecanlarımızı tatmin edebilmek için çok ve çeşitli tablolar seyretmiş bulunmak icap eder.

Bol bol dinliyelim ve bol bol seyredelim

Malatya Lisesi Resim öğretmeni

Hayri Vuralcan

TARİHTE MALATYA

Yazan : Avukat A. HUSNÜ TULUN

Biricik Dermemizin, yeniden mevkii intişar sahasına çıkmasından doğan sevinçleri gizleyemediğimiz şu sırada: sayın okuyucularıma bu yazı kırıntısını sunarken: şimdiye kadar gerek Derme ve gerekse Fırat gazetesinde neşredilmiş yazılarda olduğu gibi; tarihi ilgilendiren konum için; yukarıki başlığı tekrar intihap eyledim.

Tarihte, kendine oldukça hatırı sayılır derecede bir yer almış bulunan Yeşil yurdumuzun; her hangi cephesini bitaraf gözlerle tetkik eylediğimizde, adında, sanında, dilinde, âdetinde, işinde, gücünde, yeme ve giymesinde; dağında, taşında; Türklüğün kendine has nüfuz edilemeyecek kadar derin ölmez güzelliklerini hemen görürüz. Bu uğurda attığımız her hatve bize yeni bir hakikatı öğretmekte fazlasile lutfukârdır. Bugünkü, coğrafi durumu ve mülkî taksimatı itibarile, her hangi bir şehir, kasaba ve köyüne baktığımızda; bu hakikatten başka bir varlığa rastlayamayız.

Merkezden 40 kilometre mesafedeki, Akçadağ kazasının merkezi olan (Arğa) ismini tetkik edecek olursak, bu adın kulağıımıza hoş gelmesindeki sebebi; araştırdığımızda; bu ismin ufak bir harfini bile gaip etmeden, bu güne kadar bize gelen tertemiz bir türk adı olmasında buluruz.

İnsanlık beşiği olduğu kadar; medeniyet beşiği de olan Orta Asyadan yüksek bir medeniyet hamulesile 'şirin Anadolumuza gelen (Eti) Türklerinin buralara ilk ad koyduklarını görüyoruz. Her sahada (Kültürel) varlıklarını dünyaya tanıtan bu asil Türk milletinin oldukça, zamanına göre kuvvetli bir kültür sahibi olduğunu Anadolumuzda yapılan tarihi kazılar ve mahallî tetkikten öğrenmekteyiz.

(Paleolitik) devirlerinin "devasa,, insanların enkazını bile taşıyan Malatya ili ve muhitinin kablelmilad geçirdiği jeolojik avarız karşısında; sinesinde sakladığı ölmeyen eserleri; bu muhitin tamamen aslan ve neslen Türk olduğunu öğretmiştir.

Malatya da, Arslantepede çıkan bir eser; Boğaz köyünde bulunan pişmiş bir kiremit parçası, Alışarda meydana çıkan medeni bir varlık bize bu hakikatleri anlatmıştır. (Arslantepe) hafriyatında elde edilen birer mustatil şeklinde ve birer santim kalınlığında küçük küçük Hitit hiyerogliflerini taşıyan tabletlerin (Çatlak) pınarında yikanırken; sorduğumda; bu yazıların halledilerek neşredileceğini duymuştum. Okumak kudretinde olmadığım dan boynum bükük olarak işittiğim bu mutlu haber sebeble, memleketim, tarihi üzerindeki kudretimizin yete-

mediği çok mühim esasları öğrenecektik. Maalesef (Dölopurtun) kısa bir yazısından başka bir şey çıkmadı, veya çıktı da göremedim. Kültürlü bulunduklarına delâlet eden yazılarının okunmadan bir millet hakkında hüküm vermenin doğru olmadığını gören büyük ilim adamları; bu iş üzerinde, bundan 50-60 sene evvel faaliyet başlanmış ve ilk, kral ve memleket adlarını çözerek medeniyet ve ilim alemine sunan Profesör (Sayseyi) başta hürmetle anabiliriz. Elde edilen ip ucu üzerinde çalışan (Messerchmit) (Frank) gibi daha birkaç büyük adam uğraşarak erkek büyük alih (Sandu) Dişi erkek (Gubaba) ve (Barga) ve (Arğa) vesaire gibi şehir isimlerini doğru olarak okuyup öğretmişlerdir. Bu sahada mütemadi mezkûr uğraşmalar 240 harften ibaret olduğu söylenilen Hitit alfabesinin 40 harfinin okunabildiğini ve şimdi ise tamamının okunduğunu işitiyoruz.

Bu suretle Etilerin aydınlanan karanlık tarihleri kendilerinin hakikaten medeniyet alanında bilgili olduklarını bize bildirmiştir.

Meselâ, devletler sisteminin tatbikinde, zorluk görülen şekil (Konfederasyon) şeklidir. Halbuki Milattan iki bin sene evvel hiçbir millete nasip olmayan bu mütekâmil Konfedere şeklini Hititler tatbik etmişlerdir.

Bundan maada istitraden şunu da arz edebilirim ki; islâm hukukunun gösterdiği erkeklerin kadınlar üzerine hakimiyeti esasını Etilerde de görüyor.

İşte, güzel Malatyamızda eserlerini gördüğümüz Hititler, anaşehir (Hattusa)ya çözülmez bağlarla bağlı mer-

kezî bir krallık olduğunu tarih öğretiyor.

İlk öğrenilen isimlerden (Arğa) bu gün bir kaza merkezinin adıdır. Kasaba Malatyanın garbi şimalisindedir. Yığma bir tepesi mevcuttur. Eteğindeki güzel suyu ile önündeki mahsuldar geniş erazisi ve yanı başındaki müteaddit suni mağaraları tam manasile bir eti şehri olduğunu gösterir.

(Etiler) bir şehri kurdukları zaman, haricin taarruzundan masun kalmak için Mağara ile Su ve mümbit eraziyi esas olarak kabul etmişlerdir. Anadolunun her köşesindeki Hitit şehirlerinin tamamen bu şekilde bulunduğu ufak bir tetkikle görülür. Bundan maada, Mağara ve evlerinin kapıları şarka açılmış oluşu da (Güneş teorisine) hakiki bir şahit denilebilir.

Bu gün, Adıyamanın Pirin köyündeki mozayikdan daha güzeli (Arğa)da askerî kışlalara giden caddenin sol tarafındaki evlerin altında bulunmaktır. Ne yazık ki, vaktile görülen bu güzel eserlere kendimizi tanıtmaya canlı bir delil oldukları halde bilinemeyen sebeplerle hiçbir değer verilmemiş, hatta üzerlerine yapılar kurulmuştur (Arğa) ve civar köy adet ve saire hakkındaki izahatımız atıye terk ederek Malatyamızın cenubi garbisindeki Besni kazasına bağlı Kızıl'in nahiyemizde (Kitiş), (Hementil), (Sahantil) gibi köylerden bahsedelim, isimlerde mana aramak adetim olduğundan, bu isimler üzerinde de durmayı faideli gördüm. Bu güzel köy isimlerinin nihayetindeki (Til) heceleri Suriye ve cenup hattı üzerinde görülen (Telabyez) vesaire gibi adlardaki (Tel) kelimesile asla bir değildir.

Arap harflerinde bir harekeden ibaret (E) lâfzı ile başlı başına bir harf olan (İ) yerine kaim sakın (Y) harfi başka başkadır. (E)nin mukabili hemze ve fethadır. (İ)nin mukabili ise (Y) harfidir.

Binaenaleyh Etilerin (Murşil), (Hatusil), (Hantil) isimlerindeki (Til) hecesi işte (Hementil), (Seğentil) isimlerindeki aynidir.

(Hementil) ismi ile kab'elmilâd 1790 dan 1765 e kadar hükümdarlık eden ve birinci (Mürşil)den sonra gelen (Hantil) namına konulmuş bir isim olmadığını kim iddia edebilir.

Kızılın nahiyesinin bütün etrafı çok nahiyesinin bütün etrafı çok eski bir Hitit merkezidir ve en eski iktisadî ve ticarî yollar dahi bu nahiyeden geçmektedir.

Erkek büyük ali (Sandu)ya gelince: bunu da: Malatyadan çıkarak bu gün İstanbul şark eserleri müzesinde 7787 numaralı kabartma resimde görüyoruz. Yanındaki kadın alihe (Gubaba) ile memleket üzerine yağın yağmur ve fırtına ve kasırgayı temsil eden yılan hücum etmektedirler Kasırganın yılanı benzetilmesini çok görmeyelim Bir yılan çevikliğile kucakladığı herhangi bir cismi derhal kaldırıp götürerek mahveden kasırgayı anlatmaya canlı bir örnek teşkil eder.

Şu güzel ve canlı buluş, başlı başına ayrı bir tetkik ve yazı mevzuu bulunmakla beraber, Hititlerin bu şekildeki ifadeleri, mutlak ve mutlak tabiatten mülhem olarak ad bırakmakta olduklarını gösterir.

Mezkûr kabartma resimde görülen elbise şekli bu günki Nemrut dağında

kırık dökük devrilmiş heykellerdeki elbiselerin aynıdır. Belindeki kemer ise yine köylülerin pek güzel renkli yünlerden dokudukları 20 santim ekinde kuşaktan başka bir şey değildir. Başındaki külahı ise, adeta eski Kadiri dervişlerinin giydiği tepesi boncuklu ve dilimli sivri taca benzemekten ziyade yine Malatya ve çevresindeki şapkadan evvel başlarda görülen ve halis yünden mamul keçe (külah)ların tamamen kendisidir. Bu külah imalile uğraşan yirmiye karip Malatyada esnaf bulunduğunu hepimiz bilir ve hatırlarız. Bunlardan bir tane elde edilerek yeni nesil ecdadın giyim eşyaları meyanında gösterilmek üzere saklansa fena olmayacağı kanaatindeyim.

Hitit ülkesinin mebdei olan Malatyada bulunan bu heykelin aynını İzmirden Kemalpaşa kazasına giden yolda ve Karabel denilen mevkideki kayaya üzerinde de görüyoruz. Yine şark müzesinde 8855 numaradaki heykel de (Sandu)nun tamam kendisidir. Kabartma resimde iki de boğa görülür. Bunlardan birisinin (Seriş), diğerinin ismi (Huriş) olarak okuyoruz ki, bunlar da birer ilâhtırlar. Fakat şu iki isimle (Kitiş) ismi arasındaki mutabakatla Besni kazasına beş saat mesafedeki (Kitiş) köyünün adı, artık, bize yabancı kalabilir mi?

İlim sahasında dil ve tarih ayırmak bilmeyerek birbirlerini tamamlayan iki ana kardeş olduğunu hepimiz biliriz. Mahallî ve millî kültür sahasındaki fasılasız çalışma ve uğraşmalarla daha yeni hakikatlere şahit olacağımıza eminim. Memleketim üzerindeki araştırmalara geniş bir zemin ve

daha müsait bir zaman bulamamaktan mütevellid teessürü duymamak elde değildir. Çocukluğumdanberi beni aramaya sevkeden bu hevesim; herhangi bir mehza müracaat mecburiyeti karşısında sekteye uğramak tehlikesini göstermedi, daima aradım ve arayacağım.

Bana, bu şevk ve zevkin sönmez aşkını vererek, ruhuma aşılayan ve

kendimize mazi ve benliğimizi öğreten Cumhnrriyetin banisi, tanrının rahmetine kavuşan Ebedi Atamıza göz yaşlarımla Tanrıdan rahmet dilerken; onun can yoldaşı Millî Şef ve babamıza da şurada arzı şükranı büyük bir borç bilirim.

Avukat A. HÜSNÜ TULUN

8/4/944

Kısa Şehir Haberleri

Eski Malatya köy gezisi

Halkevimiz, yaz mesaisi programına dahil bulunan köy gezilerine başlamış ve ilk gezisini eski Malatyaya yapmıştır. Halkevi heyetin en ayrı branşlara ualuk üç doktordan müteşekkil sıhhi bir ekip, muhtelif yaşta 72 hasta muayene etmiş ve bunlara gereken ilaçlarını vermiştir. Ayrıca 12 hastaya da reçete verilmiştir.

Burada, Halkevi temsil kolu (Yurdum için) adlı güzel bir piyes temsil etmiştir. Köylümüz ile muhtelif konular üzerinde hasbühal yapmış olan Halkevi heyeti, tarihi eserleri de tetkik etmek fırsatını bulmuştur.

Şehir temsilileri

Halkevimiz temsil heyeti tarafından çok muvaffakiyetle oynanmış bulunan (Yaşıyan ölü) ve (Babaların günahı) piyesleri, umui arzu üzerine ve tekrar edilmek suretiyle oynanmıştır. Temsiller fevkalâde rağbet görmüştür.

Sosyal yardım

23 Nisan bayramı münasebetiyle, her sene şehirdeki ilk okulların fakir talebesine elbise verilmekte idi. Bu yardımın bu sene köy okullarına yapılması muvaffak görülerek 100 çocuğa elbise-lik kumaş verilmiştir.

Cirit oyunları

Nisanın ikinci haftasında başlamak ve bir ay devam etmek üzere. Halkevi tarafından tertip edilmiş bulunan cirit oyunları çok heyecanlı ve düzenli geçmiştir. Muhitimizde derin bir ilgi uyandırmış bulunan bu oyunda muvaffak olan birinci, ikinci, üçüncüye münasip hediyeler verilmiştir.

Fudbol maçları

Mintaka Fudbol birincisi olan Malatya Gençlik Klübü, mersindeki grup birinciliklerine iştirak etmişti. Klübümüz, ilk maçını Diyarbakır takımı ile, ikinci maçını Adana mintakası şampiyonu takımı ile yapılmıştır. Takımımız, Diyarbakıra karşı hükmen galip addedilmiş ve Adana takımını 1-5 yedmiştir. Final maçında Mersin İdman Yurdu ile karşılaşan takımımız, dokuz oyuncu ile oynamak zorunda kaldığı için çok umit ettiğimiz grup birinciliği kazanmamıştır.

Kupa 'maçları

Şehrimizde mevcut dört klüp arasında bir teşvik müsabakası tersip edilmiştir. Bu müsabakaya Fırat gazetesi 100 lira değerinde bir kupa koymuştur.

Foto-Resim Sergisi

Her sene mütat şekilde yapılan Foto-Resim sergisine bu sene de bir çok amatörler iştirak etmiştir. Jüri heyeti tarafından seçilen birinci, ikinci ve üçüncü resimlerin sahiplerine münasip yardımlar yapılmıştır. Resimde birinciliği kazanan Mehmet Levent Kuşoğlunun desen ve tezyini resimlerdeki muvaffakiyeti gelecek için büyük ümitler vermektedir.

Kütüphane tasnif edildi

Halkevi Kütüphanesi Desinal usulü üzere tasnif edilmiştir. Kütüphanenin eksiklerinin tamamlanması için yüksek genel sekreterlik makamınca yapılan yardım sayesinde kütüphaneye büyük bir dolap ilâve edilmiştir. Bütün kitaplar, büyük, orta, küçük olmak üzere boy sırasına konulmuştur. Bu suretle kütüphane mevcut üç bine yakın kitaba cazip bir düzene erilmiştir.